

Fáykiss Péter – Fucker Gábor – Szakács János:

Fény az alagút végén - egyre kisebb kamatterhekkel szembesülünk

A háztartások deviza fogyasztási- és gépjármű hiteleinek forintosításával lezárult a devizahitelezés súlyos következményekkel járó korszaka Magyarországon. Míg a hazai háztartások a válság kitörése után nemzetközi összevetésben is kiugró mértékű kamatterherrel szembesültek, az elmúlt időszakban a kamatterhek a régiós átlag közelébe csökkentek, megteremtve egy kiegyensúlyozottabb és fenntarthatóbb gazdasági növekedés lehetőségét.

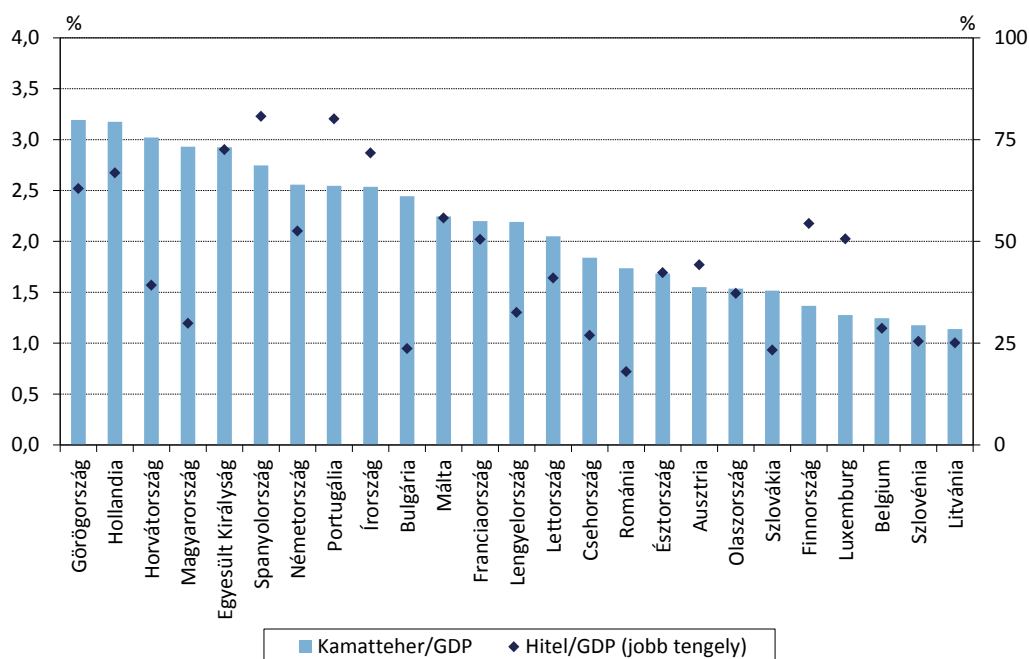
A hazai háztartások kamatterhei a válság kitörése után

A gazdasági és pénzügyi válság rámutatott arra, hogy a háztartások túlzott eladósodása súlyos, elhúzódó gazdasági és szociális problémákat okoz. Míg a háztartási eladósodottság magas szintje – különösen a válság óta – gyakran vizsgált jelenség, a hitelek kapcsán felmerülő kamatterhek növekvő volumene hazai elemzésekben eddig kevésbé érintett témakör volt. A kamatok növekvő volumene közvetlenül csökkenti az adóssággal rendelkező háztartások rendelkezésre álló jövedelmét, ami így az érintettek fogyasztásának csökkenésén keresztül a gazdasági növekedésre is negatívan hathat.

Magyarországon a háztartások a válság kitörését követően nemzetközi viszonylatban is kiugró mértékű kamatterherrel szembesültek. A hazai háztartások eladósodottsága a válság kitöréskor nemzetközi összehasonlításban – legalábbis makro szinten – nem számított rendkívüli mértékűnek: a közép-kelet-európai régió országai mellett több nyugat-európai EU tagállam is hasonló, 30-40 százalékos körüli GDP-arányos lakossági hitelállománnyal rendelkezett 2008-ban. A háztartások kamatterhei azonban ennél jelentősen negatívabb képet mutattak. Az EU-ban átlagosan jellemző, a GDP 2 százalékát kitevő háztartási kamatterhez képest hazánkban ez az érték 2011-ben csaknem 50 százalékkal magasabb volt, ami a régió többi országához képest is kiemelkedőnek tekinthető (a kamatterhe néhány év alatt jelentősen emelkedett: a háztartások becsült kamatterhe 2008-ban a GDP mintegy 2,4 százalékát tette ki). Ezzel a magyarországi háztartások a fennálló háztartási adósságállományhoz viszonyítva az egyik legnagyobb kamatterhet viselték. (1. ábra)

A válság előtt felvett devizahitelek átértékelődése drasztikus tartozásnövekedéshez vezetett, miközben a válság alatt és után is általánosan növekvő banki kamatok szintén a háztartások kamatkidadásait emelték. A folyamatot erősítették a bankok által folytatott egyoldalú kamatemelések és a havi adósságszolgálatot szintén növelő, bár nem kamat jellegű árfolyamrés, amelyek később több szabályozói lépést tettek szükségessé.

1. ábra: A háztartások kamatterheinek és hiteleinek GDP-hez viszonyított aránya (2011)

Megjegyzés: A kamatterheket a banki kamatstatisztikák segítségével becsültük. A becslés során megfelelő nemzetközi adatok hiányában több, az eredményeket kisebb mértékben módosító tényezőt nem vettünk figyelembe (pl.: a nemteljesítő hitelek hatása), azonban ez az itt bemutatott becslést jelentősen nem befolyásolja.

Forrás: EKB, MNB, nemzeti bankok honlapjai

A háztartások kamatterheinek változása az elmúlt években

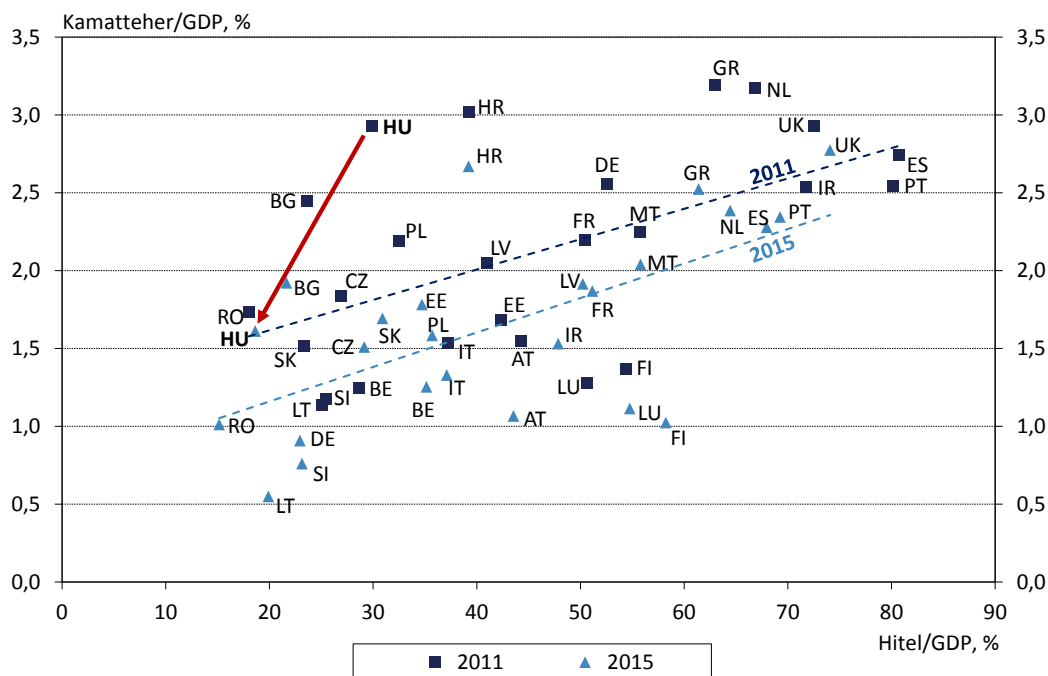
A háztartások kamatterheit az elmúlt években monetáris politikai, gazdaságpolitikai és szabályozói lépések egyaránt befolyásolták. A kamatcsökkentési ciklus általánosan csökkentette a forintban denominált hitelek terheit. A kamatok változásán túl ebbe az irányba mutatott, hogy a háztartások nettó hitelfelvevőkből nettó hitel-visszafizetőkké váltak, így a fennálló hitelállomány folyamatosan amortizálódott. A hazai háztartások kamatterheire jogszabályi változások is jelentős hatással voltak:

- **Végtörlesztés:** A 2011 végén elkezdődött folyamatnak köszönhetően az adósok rögzített árfolyamon végtörleszthették hiteleiket, ami az állomány és ezen keresztül a fizetendő kamatok nominális csökkenéséhez is vezetett.
- **Elszámolás:** Mérséklő hatása volt a meglévő hitelállomány tekintetében. A tisztességtelen fogyasztói túlfizetéseket jórészt a tőkét csökkentő előtörlesztésként számolták el.
- **Forintosítás:** Ez egyrészt egy előrejelzés, kockázatmérséklő lépés volt, amely a – később bekövetkezett – negatív árfolyamváltozások hatását eliminálta a háztartási devizahitel-állomány konverziójával. Emellett ugyanakkor a forintosítás során szabályozták a konvertált hitelek kamatfelárait is, így a korábban megvalósult forint kamatcsökkentések át tudtak „csatornázódni” a forintosított állományra.

A fent bemutatott monetáris politikai, gazdaságpolitikai és szabályozói lépések hatására a magyarországi háztartások kamatterhei a többi EU tagállamhoz viszonyítva jóval nagyobb

mértékben csökkentek. Bár a 2011-2015 közötti időszakban a kamatterhek csökkenése általános volt a vizsgált országokban, azonban a magyarországi csökkenés az európai mezőnyben kiemelkedő. Ezzel az európai átlaghoz is jóval közelebb került Magyarország. (2. ábra)

2. ábra: Az európai országok GDP-arányos hitelállományai és kamatterhei

Forrás: EKB, MNB, nemzeti bankok statisztikái, Eurostat

Megjegyzés: A 2015-ös adatok előrejelzésen alapuló becslések. Az átlagos kamatlábakat az MNB és a nemzeti jegybankok kamattisztáinak felhasználásával becsültük, az egyes hiteltípusokra érvényes átlagos kamatok állományal súlyozott értékeként.

A hazai háztartások GDP arányos kamatterheit csökkentő tényezők hatásai

Három fő tényező azonosítható, amelyek a háztartások GDP arányos kamatterheit az elmúlt időszakban befolyásolták:

- **Kamatcsökkenés:** Az MNB monetáris fordulataának köszönhetően a jegybanki alapkamat 2012 augusztusa óta folyamatos csökkenést mutat, ami kihat az újonnan folyósított hitelekre, illetve a referenciakamatokhoz kötött forintosított állomány kamataira is. A meglévő állomány tekintetében ezért a 2014-2015-ös időszakban volt érezhető leginkább a kamatcsökkentés hatása.
- **Állományváltozás:** Bár általános jelenség a vizsgált időszakban a lakossági hitelállomány csökkenése a hitelek folyamatos amortizációja miatt, az eladósodott háztartásokat segítő állami intézkedések közül több szintén a hitelállomány mérséklődésére hatott. A tisztességtelen szerződésmódosítások elszámolásával a fogyasztói túlfizetések jelentős része a fennálló tőkét csökkentette, a 2012 elején végbement, rögzített árfolyamon történő végtörlesztésekhez hasonlóan.

- **GDP-változás:** Az utóbbi három évben tapasztalt GDP növekedés természetesen szintén a GDP-arányos kamatterhek csökkenésének irányába hatott, azonban ennek hatása némileg elmaradhatott a két másik faktorétól.

Összességében a hazai háztartások kamatterhei nemzetközi összevetésben is számottevően mérséklődtek, ami a rendelkezésre álló jövedelem növekedésén keresztül támogathatja a gazdasági növekedést. A növekvő megtakarítások a jövőbeli beruházások finanszírozási forrásaiként szolgálhatnak (mérsékelve az ország külső sérülékenységét), míg a növekvő fogyasztásban lecsapódó többletjövedelem közvetlenül segíti a gazdaság növekedését. A háztartások csökkenő kamatterheknek köszönhetően javuló jövedelmi pozíciója várhatóan hosszabb távon fennmaradhat az egyoldalú kamatemeléseknek korlátot teremtő „fair bank” szabályozás jóvoltából.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolio.hu oldalon 2016. február 22-én.”